

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.1

Клімович О.М.

Луцький національний технічний університет

**ШЛЯХИ СТИМУЛЮВАННЯ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА ОСНОВІ
ФОРМУВАННЯ ПОЛЮСІВ РОСТУ**

В статті розглядаються питання щодо особливостей розвитку міжрегіонального співробітництва та формування полюсів росту. Запропоновані шляхи активізації взаємодії регіонів країни та напрямки їх розвитку на засадах взаємодоповнення конкурентних переваг регіонів, визначено етапи формування полюсів росту та їх розміщення на території держави.

Ключові слова: міжрегіональне співробітництво, взаємодія, полюси росту, регіон, шляхи стимулювання, конкурентні переваги.

Klimovych O.

**WAYS TO STIMULATION OF INTERREGIONAL INTERACTION AT THE BASIS
OF FORMATION OF GROWTH POLES**

The article is devoted to the peculiarities of interregional cooperation and the formation of growth poles. The offered the ways activation of interaction of regions and directions of development based on the complementary competitive advantages of regions, identified the stages of formation of growth poles and their location in the state.

Keywords: interregional cooperation, interaction, growth poles, region by stimulating, competitive advantage.

Климович О. М.

**ПУТИ СТИМУЛЮВАННЯ МЕЖРЕГІОНАЛЬНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ
НА ОСНОВЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛЮСОВ РОСТА**

В статье рассматриваются вопросы особенностей развития межрегионального сотрудничества и формирования полюсов роста. Предложены пути активизации взаимодействия регионов страны и направления их развития на основе взаимодополнения конкурентных преимуществ регионов, определены этапы формирования полюсов роста и их размещение на территории государства.

Ключевые слова: межрегиональное сотрудничество, взаимодействие, полюса роста, регион, пути стимулирования, конкурентные преимущества.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сьогоднішній день, в період становлення та розвитку міжрегіональних відносин нашої країни, важливим є удосконалення процесів інтеграційних взаємодій внутрішнього соціально-економічного простору держави. При цьому, ефективним способом активізації внутрішнього потенціалу регіонів є пошук шляхів стимулювання взаємозв'язків між регіонами країни через використання інструментів їх взаємодії на основі формування системи полюсів росту, що створює опорний каркас взаємозв'язків регіонів країни, на засадах взаємодоповнення конкурентних переваг регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню питань міжрегіонального співробітництва присвячені праці таких відомих вітчизняних науковців, як З. Варналія, З. Герасимчук, М. Долішного, В.

Кіш, Н. Мікули, І. Сторонянської, І. Яскала та інші. Зокрема, такими відомими науковцями, як Ж.-Р. Будвіль, Х. Зіберт, Р. Мюрдаль, К.В. Павлов, Ф. Перру, П. Потье та інші розглядалися питання регіонального розвитку та полюсів росту. Однак, сучасний стан розвитку міжрегіонального співробітництва та неефективна регіональна політика держави зумовлює необхідність пошуку нових підходів до забезпечення взаємодії регіонів країни та розробки практичних рекомендацій з формування полюсів росту, взаємодія яких сприятиме збереженню цілісності країни.

Цілі статті. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні розробки шляхів стимулювання міжрегіональної взаємодії з врахуванням формування полюсів росту.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Шлях до ефективного міжрегіонального співробітництва та його регулювання лежить через мотивацію учасників інтеграційних процесів. Знаючи потреби регіонів, їх інтереси, спробуємо розробити ефективну систему стимулів, за допомогою якої здійснюватиметься регулювання процесів співпраці регіонів на засадах взаємодоповнюваності конкурентних переваг регіонів. Пропонуємо сформуванню дві системи стимулювання, зокрема: для регіонів – полюсів росту та для інших регіонів країни. Важливе місце в стимулюванні взаємодії регіонів займає створення привабливого середовища активізації співпраці, що вимагає розробки відповідних заходів та інструментів їх виконання.

Реалізацію створення такого середовища активізації міжрегіонального співробітництва на державному рівні пропонуємо розглядати у двох напрямках.

Перший напрямок пропонуємо визначати як такий, що розглядає систему заходів стимулюючого впливу, які передбачають безпечне функціонування держави та збереження її цілісності. Розглядаючи інтеграцію регіонів, відзначимо, що взаємодія може відбуватися у випадку коли регіону необхідно збільшити кількість міжрегіональних зв'язків в середині країни, з метою збалансування зв'язків ззовні та всередині країни.

Другий, в свою чергу, буде розглядати систему заходів мотиваційного впливу, які передбачають спонукання регіонів до співпраці, пов'язаним із задоволенням потреб та очікуванням взаємовигідної співпраці. Разом з тим вважаємо, що саме можливість взаємодоповнення конкурентних переваг регіонів є ключовим фактором стимулювання взаємодії регіонів, та отримання від співпраці взаємної вигоди та благ шляхом досягнення синергетичного ефекту від взаємодоповнення конкурентних переваг регіонів.

Досить важливу роль в інтенсивності міжрегіональних процесів відіграє формування системи полюсів росту, що створює опорний каркас взаємозв'язків регіонів країни. Формування полюсів росту пов'язана насамперед з встановленням зв'язків між регіонами та потужним імпульсом розвитку на оточуючі регіони, відповідно, необхідним є формування та розміщення регіонів – полюсів росту на території країни.

Згідно з теорією Ф. Перру [4, с. 29], нерівність соціально-економічного розвитку регіонів впливає із розходжень приналежності до різних галузей спеціалізації регіонів, що містять в собі рушійну силу економічного розвитку, створюють передумови для створення полюсів росту. Разом з тим, згідно з концепцією Ж.-Р. Будвіля, так звані «пропульсивні» галузі регіонів є рушійними силами розвитку всієї національної економіки, що по суті підвищують конкурентоспроможність країни в цілому [1, с. 236-237]. На думку Г. Мюрдаля, поширення ефекту розвитку від полюсів росту на регіони, ведуть до прискорення їх розвитку, однак з великим відставанням депресивних регіонів [2, с. 570]. Це дає підстави зробити висновок, що розвиток економіки регіонів

відбувається нерівномірно, що призводить до зниження рівня розвитку міжрегіональних зв'язків.

Таким чином, вважаємо за доцільне процес формування полюсів росту здійснювати в декілька етапів. Зокрема, на першому етапі пропонуємо визначити пріоритети розвитку держави, що окреслюють галузі спеціалізації країни, з врахуванням яких будемо здійснювати формування полюсів росту. Наступний етап полягає у розробці для вибору регіонів у яких потенційно може формуватися полюс росту. Насамперед, до критеріїв пропонуємо віднести місце розміщення полюсів росту (регіони, у яких галузі спеціалізації вищих технологічних укладів), рівномірність та пропорційність розміщення полюсів росту, визначення умов регіонів у яких потенційно може формуватися полюс росту, врахування рівня розвитку взаємозв'язків між регіонами в середині країни. Ще одним, не менш важливим етапом у формуванні полюсів росту є визначення стійкої співпраці між ними та цілісність національної економіки господарського комплексу. Все це вимагає ефективної взаємодії між полюсами росту, для збереження єдності країни.

Наведені етапи, які описують критерії формування полюсів росту та розміщення їх на території країни, визначають важливість формування та розвитку міжрегіональних зв'язків між полюсами росту.

Для визначення сили міжрегіональної взаємодії між полюсами росту звернемося до принципу гравітаційної взаємодії, що визначається законом всесвітнього тяжіння, який стверджує, що сила притягання між двома тілами прямо пропорційна добутку їхніх мас, і обернено пропорційна квадрату відстані між ними:

$$F = G \frac{m_1 m_2}{r^2} \quad (1)$$

Адаптувавши гравітаційну модель до інтеграційних процесів, де відповідно за економічну «масу» регіонів – полюсів росту приймемо їх конкурентні переваги, звідси матимемо формулу сили міжрегіональної взаємодії «полюсів росту» виду:

$$SP = \varphi \frac{K_1 \times K_2}{r_{12}^2}; \quad (2)$$

де SP – сила взаємодії регіонів – полюсів росту 1 та 2.

r - відстань між обласними центрами регіонів – полюсів росту 1 та 2.

K1, K2- оцінка рівня розвитку конкурентних переваг регіонів – полюсів росту.

φ - гравітаційна стала рівна одиниці (у природній системі одиниць).

Із зростанням рівня розвитку конкурентних переваг регіонів – збільшується сила взаємодії регіонів між собою. Із зростанням відстані між регіонами – полюсами росту – їх сила міжрегіональної взаємодії зменшується. Відповідно при слабкій взаємодії регіонів – полюсів росту, необхідно визначити національні пріоритети галузевого спрямування та забезпечити їх супровід відповідною державною інвестиційною та податковою політиками. На сьогоднішній день, нажаль, між регіонами – полюсами росту міцних зв'язків немає, що супроводжується негативним впливом на співробітництво регіонів, що знаходяться під впливом цих полюсів росту.

Враховуючи вищесказане вважаємо, що середовище активізації міжрегіональної взаємодії включатиме систему заходів стимулюючого впливу, та систему заходів мотиваційного впливу. Пропонуємо сформувати такі системи стимулів та мотивів міжрегіональної взаємодії відповідно для регіонів – полюсів росту та звичайних регіонів країни.

Оскільки державним пріоритетом є розвиток галузей вищих технологічних укладів, або ж збільшення частки інноваційної продукції у вже існуючих галузях

спеціалізації, пропонуємо ряд заходів, які б сприяли взаємодії регіонів та полюсів росту між собою на засадах взаємодоповнення конкурентних переваг в межах міжрегіональних інтеграційних процесів, посилюючи при цьому конкурентні позиції країни в світі.

1. Заходи мотиваційного впливу:

- збільшити темпи розбудови галузевої інфраструктури для швидкого транзиту товарів та переміщення людей;
- співфінансування проектів міжрегіональної співпраці у сферах діяльності пріоритетних напрямків держави;
- формування і підтримка розвитку вітчизняного товаровиробника;

2. Заходи стимулюючого впливу:

- залучення як державних так і приватних підприємств, установ, громадських організацій до здійснення заходів у межах міжрегіонального співробітництва;
- здійснення інноваційного тиску на суб'єкти господарювання регіону через введення санкцій на випуск застарілої продукції та використання неефективних ресурсо- й енергоємних та екологічно небезпечних технологій [5];
- раціональний розподіл функцій між центральними, регіональними і місцевими органами державної влади, що забезпечують єдність економічного простору і господарського регулювання.

Це дасть можливість створити передумови для процесів взаємодоповнення конкурентних переваг, збільшити дифузію розвитку регіонів від полюсів росту та створити середовище активізації міжрегіональних зв'язків.

Відповідно, для забезпечення участі регіонів у інтеграційних процесах, доцільно буде використати інструменти взаємодії для різних видів форм міжрегіональної співпраці. Таким чином, важливими інструментами активізації інтеграційних процесів пропонуємо вважати наступне:

- Створення ринку консультацій, центрів демонстрацій нових видів іноземної та вітчизняної продукції;
- Проведення культурних та освітніх заходів, що спрямовані на розвиток регіонів, через постійний обмін науково-технічною інформацією та її поширення;
- Фінансова підтримка державних та місцевих бюджетів (гранти, кредитні лінії, бюджетні програми підтримки регіонального розвитку);
- Технічна допомога (не лише фінансова, а й надання консультацій, програмного продукту та інше).

Висновки. Запропоновані заходи щодо стимулювання регіонів до інтеграційних процесів на засадах взаємодоповнення конкурентних переваг регіонів, дає змогу для формування та розвитку міжрегіонального співробітництва з досягненням позитивного синергетичного ефекту. Врахування етапів формування полюсів росту та комплексне узагальнення критеріїв щодо їх розміщення, дозволило сформулювати взаємопов'язану систему передумов, які виокремлюють з усіх регіонів країни – місця формування полюсів росту, взаємодія яких забезпечує цілісність економічного простору країни.

Список використаних джерел:

1. Географический энциклопедический словарь. Понятие и термины. / Гл. ред. А.Ф.Трешников. Ред. кол. Э.Б. Алаев, П.М. Алимпов, А.Г. Воронов и др. – М.: Сов. энциклопедия, 1988. – С. 432 с.
2. Мюрдаль Г. Современные проблемы «третьего мира». Драма Азии. Пер. с англ. / Общ. ред. д.э.н., проф. Р.А. Ульяновского. – М.: Изд-во «Прогресс», 1972. – 767 с.
3. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України – К. В. Павлов [Електронний ресурс] – Режим доступу. URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34553/18-Pavlov.pdf?sequence=1>
4. Перру Ф. Экономика XX века // Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков. Том 4.: Век глобальных трансформаций. – М., 2004. – С. 413.
5. Портал українця – Г. Канафощка [Електронний ресурс] – Режим доступу. <http://www.vox.com.ua/data/publ/2007/12/06/stan-perspektyvy-rozvytku-innovatsiinyh-protseviv-v-ukraini-ta-mozhlyvosti-ih-vplyvu-na-formuvannya-vvp.html>

Рецензент д.е.н., професор Герасимчук З.В.